

وضعیت و فرآیند سرمایه گذاری در استان کرمانشاه

فرید خلیلی

معاون اقتصادی و مدیر مرکز خدمات سرمایه گذاری استان کرمانشاه

farid_khalili55@yahoo.com

علی ایاسه

کارشناس اداره کل امور اقتصادی و دارایی استان کرمانشاه

ayasseh@gmail.com

طیبه امیریان

کارشناس اقتصادی اداره کل امور اقتصادی و دارایی استان کرمانشاه

دکترای زبان عربی و پژوهشگر زبان عربی و اقتصاد

taebemamiriyan@yahoo.com

چکیده

سرمایه‌گذاری از دید بسیاری از تحلیلگران حوزه اقتصادی یکی از برجسته‌ترین مؤلفه‌های تولید و تأثیرگذار بر چرخه اقتصادی و فعالیت‌های تولیدی در هر کشوری است که محصول ساز و کار پیچیده‌ای از تعامل عوامل مختلف اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی است. فقدان بستری مناسب و همچنین عدم ارائه یک الگوی مطلوب برای جذب و انباشت سرمایه از مهمترین چالش‌های فرآیند سرمایه‌گذاری در ایران و بخصوص مناطق مرزی است. استان کرمانشاه هم به مثابه یکی از مناطق مرزی ایران در فرآیند جذب سرمایه‌گذاری با فضای نامناسبی که عمدتاً نشأت گرفته از موانع اقتصادی، مدیریتی، فرهنگی و اجتماعی و همچنین موانع منطقه‌ای و بین المللی و نیز موانع درونی و شخصی بوده، نتوانسته است در این راستا موفقیت قابل توجهی کسب نماید. در این مقاله سعی شده که ضمن اشاره به وضعیت و فرآیند سرمایه‌گذاری در استان، یک تبیین رئالیستی با استفاده از روش ترکیبی از مکانیزم‌های تبیین کننده سرمایه‌گذاری در استان ارائه گردد. در این زمینه علاوه بر استفاده از داده‌های کمی و داده‌های کیفی، با فعالان اقتصادی و اساتید دانشگاه مصاحبه‌هایی صورت پذیرفته است. نتایج حاصل نشان می‌دهد که نگرش واگاهی نسبت به سرمایه‌گذاری مطلوب نیست، نگرش کوتاه مدت، عدم آگاهی عمیق از بازار و تولید و عدم آشنایی کافی با ادبیات سرمایه‌گذاری همگی از عوامل مؤثر بر فرآیند سرمایه‌گذاری هستند. همچنین گرایش به سمت سرمایه‌گذاری به صورت سپرده‌گذاری در بانک‌ها و اوراق مشارکت، بر سایر سرمایه‌گذاری‌ها غلبه دارد، و نیز نگرش مطلوبی نسبت به ریسک‌پذیری وجود ندارد. به اعتقاد مشارکت‌کنندگان شرایط اقتصادی و عوامل خارجی و تحریم‌ها تأثیر جدی‌تری نسبت به شرایط فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و حقوقی دارند. به نظر مشارکت‌کنندگان تغییر در استراتژی‌های دولت تأثیر چندانی بر سرمایه‌گذاری نداشته است.

واژگان کلیدی: ریسک، سرمایه، سرمایه‌گذاری، مکانیزم کمی و کیفی، استان کرمانشاه.

The investment process in Kermanshah Province

Fareed Khalili

Deputy Economy and Director of Investment Services Center of Kermanshah

Ali Ayaseh

Expert of Directorate General of Economy and Finance Affairs of Kermanshah Province

Taebbeh Amiriyan

Expert of Directorate General of Economy and Finance Affairs of Kermanshah Province

Abstract

Investment from the perspective of many analysts in the economic sphere is one of the most prominent production elements and influencing on the economic cycle production activities in any country, which is the result of a complex mechanism from the interaction of various factors such as economic, social, cultural, and political in various fields. The lack of an appropriate condition and also the failure to provide a desired pattern to attract and accumulation of capital are the most important challenges for the investment process in Iran particularly in the border areas. Kermanshah province as a border area has failed to gain significant success. In the process of attracting investment because this province has been faced with a inappropriate space stemming from economic, political, administrative, cultural and social barriers and also regional and international obstacles a well as internal and personal barriers. In this article, it is tried to point to the process of investing in the province by using a realistic explanation and a combination of explaining mechanism of investment in the province. In this field, in addition to the quantitative data and qualitative data, interviews with economic activists and professors have been used. The obtained results show that Attitude and awareness towards investment is not desirable, attitude is short term, there is no deep knowledge from market and production, and they are unfamiliar with the investment process, also tendency towards investment, bank profits, and participation bonds dominate over other investments and they do not have a favorable attitude toward risk-taking. In opinion participants economic conditions, external factors and sanctions are more serious effects of the cultural, social, and political rights. According to them the current government strategies compared to previous government have changed but its impact on investment is not enough.

Keywords: Capital, Investment, Kermanshah, quantitative and qualitative mechanisms, risk.

مقدمه و بیان مسئله

سرمایه‌گذاری یکی از مهم‌ترین اهرم‌های پویایی اقتصادی است که اقتصاددانان آن را موتور رشد و توسعه اقتصادی (سعیدی و میعادی، ۱۳۹۰: ۱۸۲)، و انباشت سرمایه در بخش‌ها و فعالیت‌های مختلف اقتصادی را کلید و نیاز اصلی رشد و توسعه اقتصادی (شاکری و سلیمی، ۱۳۸۵: ۱۸)، و از عوامل مؤثر در افزایش تحرک اقتصادی می‌دانند. زیرا سرمایه‌گذاری به معنای تغییر در انباشت سرمایه‌ها به منظور تولید کالاها و خدمات است و به همین دلیل این تعریف دربردارنده دو مؤلفه ریسک در زمان کنونی و بازدهی در آینده است که همین مورد اخیر دستیابی به عواید سرمایه‌گذاری را با عدم اطمینان مواجه می‌سازد. علاوه بر آن سرمایه‌گذاری در یک منطقه نیازمند مدیریت، میزان و تعادل خاصی از انواع سرمایه از نوع سرمایه فیزیکی، انسانی، سرمایه مالی و سرمایه اجتماعی است (حسین‌زاده بحرینی، ۱۳۸۳: ۱۰۹)؛ اما این موضوع در برخی از کشورهای دنیا ویا حتی مناطق ویژه‌ای از یک کشور با پاره‌ای از مشکلات و چالش‌ها روبرو می‌گردد. به دیگر سخن، اغلب کشورهای درحال توسعه برای رونق بخشیدن به اقتصاد، اشتغال و دستیابی به توسعه پایدار با مشکل کمبود منابع سرمایه‌گذاری روبه‌رو هستند، کمبود منابع ارزی، کثرت جمعیت و مصرف بالا به شدت منابع سرمایه‌گذاری را محدود می‌سازد. لذا کشورها برای جبران عقب‌ماندگی نیازمند تغییر شکل نیازمندی‌ها، جذب و نگهداری سرمایه‌های موجود هستند، چرا که نمی‌توان به راهکارهای سنتی و کلاسیک تأمین منابع برای پاسخگویی به نیازهای روبه تزايد وابسته بود (میرکتولی و مدانلو جویباری، ۱۳۹۰: ۲). امروزه جای هیچگونه تردیدی نیست که بهره‌مندی از منابع فعال سرمایه، اعم از داخلی و خارجی، یکی از اصلی‌ترین راهکارهای توسعه و پیشرفت اقتصاد کشورها است، اما رسیدن به این وضعیت از مسیر شناخت و رفع چالش‌های موجود در مسیر جذب و تأمین منابع مالی و رفع کمبود سرمایه در کشورهای مختلف با بررسی و شناخت شرایط گوناگون در سطوح فردی و جمعی و عوامل اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و اجتماعی در سطوح مختلف عبور می‌کند.

یکی از مشکلات کمبود سرمایه در برخی از نقاط ایران به موضوع واقع شدن در مناطق مرزی و دور از مرکز بودن بر می‌گردد. در اینگونه مناطق، از نظر وضعیت سرمایه، به نظر تاکنون بستر لازمی برای انباشت سرمایه فراهم نشده است، یا اینکه روند سرمایه‌گذاری از الگوی نامطلوبی برخوردار است. استان کرمانشاه هم یکی از استان‌های غربی و مرزی ایران است، که در جهت تأمین منابع سرمایه‌ای و روند وضعیت و فرایند سرمایه‌گذاری از مجموعه‌ای از موانع و مشکلات مواجه اقتصادی و غیر اقتصادی (رهبر، ۱۳۸۶؛ طاهری، ۱۳۸۴) می‌باشد. بی‌شک رفع این موانع و حرکت در جهت ارتقاء کمیت و کیفیت منابع مالی و سرمایه‌گذاری در استان کرمانشاه در وهله نخست نیازمند شناخت و ارزیابی دقیق از وضعیت موجود سرمایه‌گذاری‌ها و سپس بررسی فرآیند شیوه‌های تصمیم‌گیری در مقوله سرمایه‌گذاری است.

لذا در همین ارتباط، ضرورت دارد به منظور تبیین علی وضعیت سرمایه‌گذاری در استان از یک سو ساختارهای موجود دخیل در امر سرمایه‌گذاری مدنظر قرار گیرند و از سوی دیگر، دلایل رفتار سرمایه‌گذاران مورد بررسی قرار گیرند.

۱- وضعیت سرمایه‌گذاری در استان به چه صورت بوده، ترکیب ساختاری و الگویی آن به چه صورت بوده است؟

۲- بسترهای و عوامل مولد وضعیت جاری سرمایه‌گذاری استان کدامند؟

پیشینه موضوع

در مطالعات تجربی که در خصوص تحلیل موانع سرمایه‌گذاری (داخلی و خارجی) و ارائه راهکارهایی برای رفع و جذب سرمایه‌گذاری از سوی محققان و تحلیلگران داخلی و خارجی صورت گرفته و نتایجی را در بر داشته است.

علی سعیدی و زهرا میعادی (۱۳۸۹) در پژوهشی با عنوان "بررسی موانع عمده سرمایه‌گذاری خارجی در ایران از دیدگاه سرمایه‌گذاران خارجی" با توجه به شاخص‌های کسب‌وکار به تفحص در موانع سرمایه‌گذاری خارجی پرداخته‌اند. در این تحقیق کلیه سرمایه‌گذاران خارجی در یک مقطع زمانی (سه ماهه) مورد بررسی قرار گرفته‌اند. با توجه به تجزیه و تحلیل داده‌ها نتایج تحقیق نشان داده که بین شاخص‌های مختلف شروع کسب‌وکار و اخذ مجوزهای لازم از قبیل: اشتغال، ثبت اموال، حمایت از سهامداران جزء، پرداخت مالیات، تجارت فرامرزی، لازم‌الاجرا شدن قراردادهای و پایان کسب‌وکار و جذب سرمایه‌گذاری خارجی رابطه معنادار وجود دارد.

شاکری و سلیمی (۱۳۸۵) هم در تحقیقی با عنوان "عوامل مؤثر بر جذب سرمایه‌گذاری در منطقه آزاد چابهار و اولویت‌بندی آن‌ها با استفاده از تکنیک ریاضی AHP"، به بررسی موانع سرمایه‌گذاری از طریق تکنیک مذکور پرداخته‌اند، و به این نتیجه رسیده‌اند که عدم شفافیت قوانین، ثبات در قوانین، تأمین امنیت، تعیین تشویق‌های مالی در قوانین و مقررات، در اولویت‌های بالای عوامل شناخته‌شده قرار دارند.

سرواتو و جایان^۱ (۲۰۰۱) در پژوهشی تحت عنوان "Determinants of privative investment of Fiji" عوامل تعیین‌کننده سرمایه‌گذاری خصوصی را در فیجی مورد بررسی قرار داده و آن‌ها را به ۳ دسته عوامل نوکلاسیکی، عوامل سیاست‌گذاری و عوامل اقتصادی تقسیم کرده‌اند. نتایج بررسی‌ها حاکی است که متغیرهای اقتصادی مورد استفاده در مدل (سرمایه‌گذاری دولت، اعتبارات، نرخ مبادله ...) روی رفتار سرمایه‌گذاری خصوصی در کشور فیجی نسبت به عوامل دیگر تأثیر کمتری دارد و عوامل اصلی بازدارنده سرمایه‌گذاری چون عوامل سیاست‌گذاری مانند قوانین و مقررات دولت، موقعیت سیاسی، هزینه‌های کاربردی آب و برق و نبود نیروی کار ماهر است.

برجیسین (۱۳۷۷)، در پایان‌نامه کارشناسی ارشد خود با عنوان "عوامل مؤثر بر سرمایه‌گذاری خصوصی در ایران (۱۳۳۸-۱۳۷۴)" با تأکید بر تأثیر عامل بی‌ثباتی تعدادی از متغیرهای کلان اقتصادی، عوامل مؤثر بر سرمایه‌گذاری خصوصی را در ایران بررسی کرده است. در این تحقیق تأثیر متغیرهایی همچون: رشد تولید ناخالص داخلی، سهم سرمایه‌گذاری بخش دولتی در درآمد ملی به تفکیک سرمایه‌گذاری‌های زیربنایی و غیر زیربنایی، نرخ واقعی بهره و ... بر سهم سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در درآمد ملی آزمون شده است. نتایج نشان می‌دهد که رشد تولید ناخالص داخلی تأثیر مثبت بر سهم سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در درآمد ملی دارد و تأثیر کل سرمایه‌گذاری دولتی بر سرمایه‌گذاری خصوصی مثبت است.

فرهاد رهبر و همکاران (۱۳۸۶) در پژوهشی با موضوع "موانع سرمایه‌گذاری و تأثیر آن بر رشد اقتصادی در ایران" به بررسی عوامل مؤثر در کاهش امنیت سرمایه‌گذاری پرداخته‌اند. یافته‌های پژوهش آنها نشان می‌دهد که عوامل مربوط به قوانین و مقررات سرمایه‌گذاری، فقدان استراتژی معین و ستاد تصمیم‌گیری مشخص در عرصه اقتصاد مناسب بودن شرایط خروج سرمایه از کشور، بالا بودن ریسک برای سرمایه‌گذاران خارجی در ایران، وجود رانت‌ها و رقابت نابرابر میان بخش خصوصی و دولتی، و همچنین مجموعه‌ای از موانع غیراقتصادی شامل: موانع سیاسی، موانع اجتماعی، موانع فرهنگی، بزرگ بودن دولت، عدم تعریف مناسب قانون و امنیت در تولید و توزیع، ضعف بازارهای سرمایه و دسترسی به اطلاعات درست بازرگانی، مالی، پولی و اقتصادی از چالش‌های عمده برای سرمایه‌گذاری محسوب می‌شوند.

هلن پورسون (۱۹۹۸) در مقاله‌ای با عنوان "Economic Security, Private Investment and "Growth in Developing Countries" که به مطالعه روند سرمایه‌گذاری ۵۳ کشور توسعه‌یافته دنیا پرداخته است، به این نتیجه می‌رسد که سرمایه‌گذاری خصوصی به شدت تحت تأثیر ریسک سلب مالکیت، درجه آزادی شهروندی و بروکراسی قرار داشته و رشد اقتصادی نیز متأثر از ریسک سلب مالکیت و تروریسم سیاسی در کوتاه‌مدت و فساد و عدم پایداری به قراردادهای بلندمدت است. وی سپس با در نظر گرفتن متغیرهای نهادی غیراقتصادی همچون ثبات رهبری سیاسی، خطر بروز جنگ داخلی، چگونگی دیوان‌سالاری، بی‌اعتنایی به قراردادهای به‌وسیله دولت و خطر سلب مالکیت که حاصل جمع آن‌ها را «شاخص امنیت اقتصادی» نامید، نقش تعیین‌کننده متغیرهای غیراقتصادی را در عملکرد سرمایه‌گذاری و رشد اقتصادی نشان داده است.

مهرداد وفا و غلامرضا معمارزاده طهران (۱۳۹۳)، در پژوهشی با عنوان "بررسی موانع توسعه سرمایه‌گذاری زیربنایی در کشور"، به منظور بررسی عوامل و اندازه‌گیری موانع قانونی از ابزار پرسشنامه در قالب طیف پنج گزینه‌ای لیکرت استفاده نمودند. جامعه آماری این تحقیق متشکل از اساتید حوزه مالی و سرمایه‌گذاری و کارشناسان این حوزه و حجم نمونه برابر ۱۶۶ نفر تعیین گردید. نتایج نشان می‌دهد که موانع قانونی تخصیص و جذب سرمایه‌گذاری، عدم توجه به زیرساخت‌های قانونی، موانع قانونی ثبت شرکت‌ها، عدم ثبات قوانین، شفاف نبودن قانون، عدم وجود سرمایه‌گذاری، قوانین تحریمی، قوانین بین‌المللی بانکی و قوانین تجارت جهانی به‌عنوان مهم‌ترین موانع قانونی در اجرای موفق سرمایه‌گذاری زیربنایی به شمار می‌روند.

1. Seruvatu & Jayaan

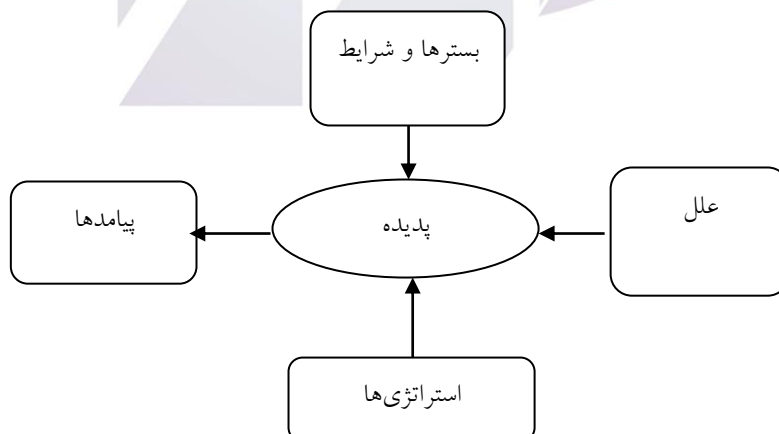
حمصیان (۱۳۷۴)، در پایان‌نامه کارشناسی ارشد خود با عنوان "سرمایه‌گذاری صنعتی وموانع آن پس از انقلاب اسلامی"، به بررسی وضعیت بخش سرمایه‌گذاری‌های صنعتی در ایران پرداخته است. یافته‌های پژوهش نشان‌دهنده این است که روند صنعتی شدن در ایران مانند بسیاری از کشورهای در حال توسعه از آغاز توسعه با مشکلات متعددی مواجه بوده که پس از گذشت دهه‌ها توسعه وانجام سرمایه‌گذاری در صنعت از نظر تأمین منابع مالی ومواد اولیه وماشین‌آلات دارای درصد بالایی از وابستگی است. در بررسی علل وعوامل موانع سرمایه‌گذاری صنعتی در ایران دو دسته موانع درونی (عملکردها وسیاست‌های داخلی) وبیرونی (عوامل ناشی از سرمایه‌گذاری‌های خارجی در اقتصاد کشور) شناخته شده است.

موانع مؤثر بر سرمایه‌گذاری

باید اذعان نمود که باوجود اهمیت وجایگاه سرمایه‌گذاری ومحیط سرمایه‌گذاری در ایران، اما همچنان از عواملی که موجب ایجاد ناامنی در آن شده‌اند، رنج می‌برد. برخی از این عوامل، بنیادی وریشه در فرهنگ یا ساختار سیاسی کشور دارند وبرخی دیگر به رویکرد اقتصادی دولت‌ها، عوامل برون‌مرزی وعملکرد کارگزاران اقتصادی مربوط می‌شوند. عملکرد نامناسب نهادهای دولتی (نظیر بوروکراسی گسترده، رفتارهای تبعیض‌آمیز، برخوردهای سلیقه‌ای، بی‌ثباتی قوانین، عدم هماهنگی نهادهای در اجرای سیاست‌ها، عملکرد نهادهای انتفاعی دولتی) نیز می‌تواند موجب افزایش عدم اطمینان در سرمایه‌گذاری وافزایش هزینه‌های جانبی تولید شود (رهبر، ۱۳۸۶) و عملکرد طبیعی سرمایه‌گذاری را تحت تأثیر خود قرار دهد. ایران به لحاظ دارا بودن ظرفیت‌های قابل توجه در عرصه سرمایه‌گذاری؛ اما همچنان از پاره‌ای از عوامل ۱- قانونی واداری، ۲- عوامل اقتصادی، ۳- عوامل مربوط به دولت ۴- عوامل فرهنگی، به‌عنوان عامل‌های بیرونی ومنطقه‌ای ویا درونی مؤثر بر سرمایه‌گذاری شناخته شده وموردبررسی قرار گرفته‌اند. در بین تنوع عوامل ذکرشده عوامل اقتصادی بیشترین تأثیر وعوامل منطقه‌ای کمترین اثر را از حیث اثرگذاری بر ورود بخش خصوصی به سرمایه‌گذاری در فعالیت‌های مولد داشته است.

متدولوژی تحقیق

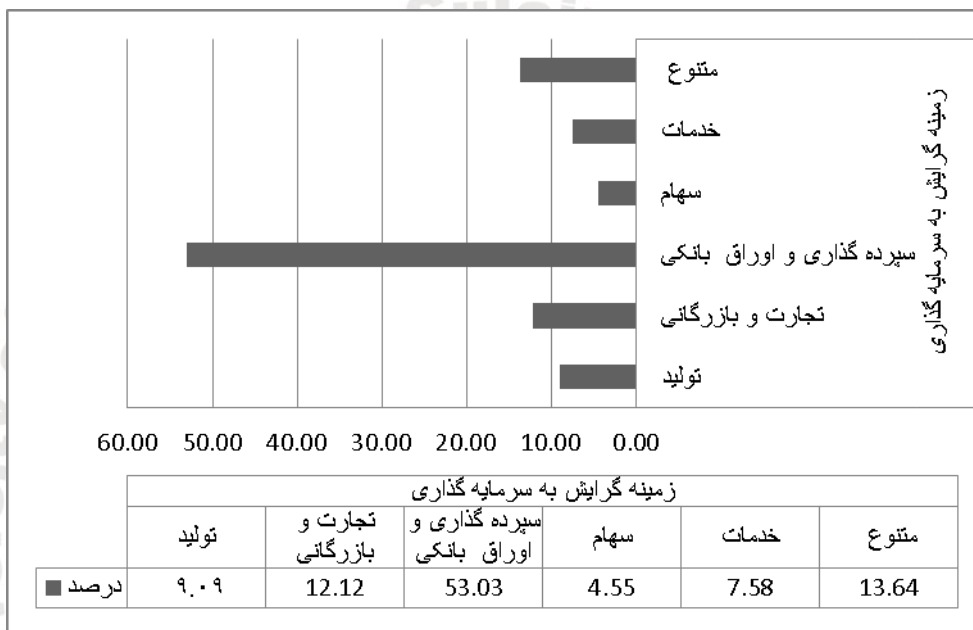
با توجه به اینکه مساله تحقیق متضمن ترکیبی از سؤالات ساختاری وفرایندی هستند، لذا برای گردآوری داده‌های مربوط به سؤالات ساختاری از داده‌های آماری وبرای پاسخگویی به سؤالات فرایندی از ترکیبی روش کمی وکیفی استفاده گردیده است، ودر تهیه آمارها نیز از مطالعه اسنادی وتهیه آمارهای مربوطه استفاده شده است. در مطالعات میدانی پرسش‌های نیم ساختاریافته وگروه‌های متمرکز مورد استفاده واقع شده‌اند. داده‌های موردنیاز برای مقاصد تحلیلی کمی از آمارنامه‌های اقتصادی وداده‌های بخش میدانی از نگرش‌ها وافکار مشارکت‌کنندگان (پاسخگویان) در گفتگو ومصاحبه با پاسخگویان استخراج گردیده است. به‌این‌ترتیب که با مورد مصاحبه قرار دادن جامعه آماری ۶۶ نفری متشکل یافته از اساتید دانشگاه، نخبگان اقتصادی، فعالان عرصه کسب‌وکار، مدیران اقتصادی و سرمایه‌گذاران، به گردآوری وتحلیل داده‌ها در یک فرایند رفت‌وبرگشت پرداخته شده است وتحلیل‌ها داده‌ها تا آنجا ادامه یافته که طبقات و ساختار نظریه مربوط به موضوع تکمیل گردد. تحلیل داده‌ها با روش گراند تئوری طی کدگذاری باز وگزینشی ومحوری انجام گرفت.

تحلیل و تفسیر یافته‌ها

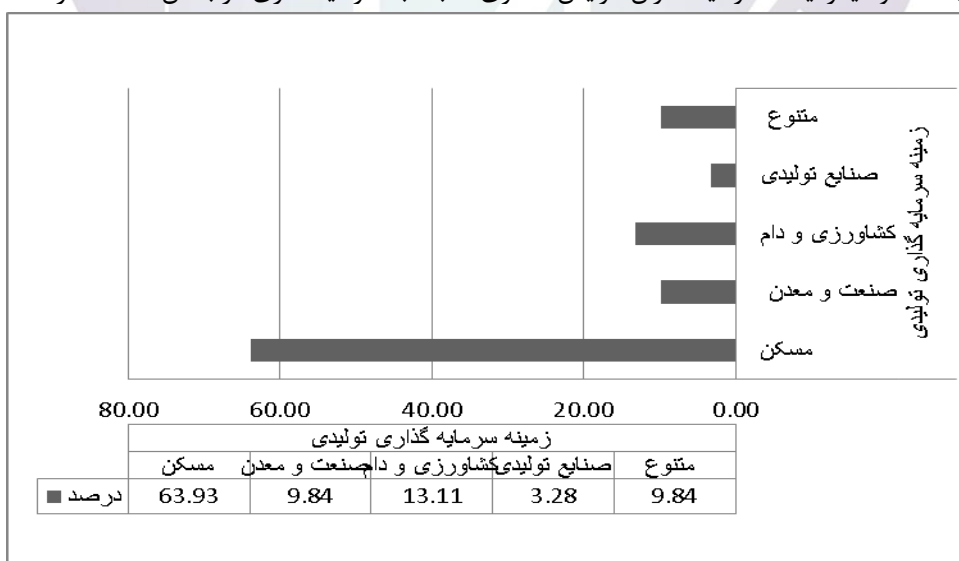
۱. زمینه‌های گرایش به سرمایه‌گذاری

اطلاعات به‌دست‌آمده از مصاحبه‌شوندگان نشان می‌دهد که بیشترین گرایش سرمایه‌گذاری در زمینه سود بانکی است؛ اما در سایر زمینه‌ها گرایش عمده به‌سوی سرمایه‌گذاری در زمینه تجارت و بازرگانی هست. در این میان سرمایه‌گذاری در تولید اهمیت اندکی داشته و تنها عده‌قلیلی گرایش به آن دارند. هم‌اکنون در زمان اجرای پژوهش نرخ سود بانکی نزدیک ۲۰ درصد است درحالی‌که میزان تورم حدود ۱۴ درصد است. با توجه به اختلاف ۶ درصدی این دو طبیعی است که گرایش به‌سوی سپرده‌گذاری در بانک‌ها باشد.

نمودار توزیع نظر مشارکت‌کنندگان در خصوص زمینه‌های گرایش به سرمایه‌گذاری

در زمینه‌های تولیدی نیز یافته‌ها نشان‌دهنده به ترتیب گرایش بالای سرمایه‌گذاران به سرمایه‌گذاری در بخش مسکن و سپس بخش کشاورزی است، و دیگر اینکه سرمایه‌گذاران گرایش کمتری نسبت به سرمایه‌گذاری در بخش صنعت دارند.

نمودار توزیع نظر مشارکت‌کنندگان در خصوص زمینه‌های گرایش به سرمایه‌گذاری تولیدی

حسب یافته‌های میدانی تحقیق، عوامل گرایش به حوزه‌های مذکور را طیفی از ویژگی‌ها در سرمایه‌گذاران، محیط کسب‌وکار استان و اوضاع اقتصادی کلان کشور تشکیل می‌دهند، که به ترتیب زیر شرح می‌گردد:

- ا- روحیات مردم از جمله فقدان ریسک‌پذیری و گرایش به اهداف سریع، کوتاه‌مدت و زودبازده،
 - ب- گرایش مردم به سپرده‌گذاری در بانک‌ها و عدم تمایل به سرمایه‌گذاری در حوزه‌های طولانی مدت بیشتر است،
 - ت- به اعتقاد صاحب‌نظران، نگرش به سرمایه‌گذاری در استان کوتاه‌مدت است و سرمایه‌گذاران باهدف دستیابی به سود در کوتاه‌ترین زمان هستند، به همین دلیل سپرده‌گذاری در بانک‌ها را ترجیح می‌دهند،
 - ث- با توجه به ریسک بالای سرمایه‌گذاری در بخش‌های تولیدی و همزمان با آن سود بالای سرمایه‌گذاری در بانک‌ها، سرمایه‌های مردم بیشتر به‌سوی بانک‌ها سوق می‌یابند؛
- بنابراین از نظر مصاحبه‌شوندگان حضور همزمان سه عامل نگرش کوتاه‌مدت، ریسک سرمایه‌گذاری در تولید و سود بالای سپرده‌گذاری در بانک‌ها باعث کاهش اقبال نسبت به بخش‌های تولیدی شده است.

مشکلات مربوط به ناپایداری اقتصادی وعدم ثبات بازار، واردات بی‌رویه، تورم و افزایش قیمت نهاده‌های تولید، تحریم‌های سال‌های اخیر و امنیت پایین سرمایه‌گذاری که باعث می‌شود اطمینان از بازگشت سرمایه سلب گردد، از دیگر عواملی است که به آن‌ها می‌توان اشاره نمود. همچنین عدم اعتماد مردم به سیستم بازار، یکی دیگر از عوامل عدم سرمایه‌گذاری می‌باشد؛ زیرا نوسانات قیمت در بازار سبب گرایش به حوزه‌های با ریسک کمتر مانند سپرده‌گذاری می‌شود. در نهایت اینکه مصاحبه‌شوندگان فقدان تخصص و مدیریت در عرصه سرمایه‌گذاری را در رونق پایین سرمایه‌گذاری در بخش‌های مختلف تولیدی، صنعت و بازرگانی مؤثر دانسته‌اند.

اما بررسی‌های انجام شده هم‌خبر از این می‌دهند که تمایل سرمایه‌گذاران به سرمایه‌گذاری در بخش‌هایی مانند حوزه کشاورزی با توجه به حمایت‌های دولتی از آن، بیشتر است. این امر حاکی از آن است که حمایت دولت می‌تواند بر عوامل بازدارنده مذکور (نگرش کوتاه‌مدت، ریسک سرمایه‌گذاری در تولید، سود بالای سپرده‌گذاری) فائق آید و به سرمایه‌گذاری جهت معناداری دهد. همچنین اهمیت گرایش به تجارت و بازرگانی، پس از گرایش به سپرده‌گذاری در بانک‌ها، به عامل همسایگی با عراق بازمی‌گردد که دلیل عمده مشوق این حوزه از سرمایه‌گذاری است. سرمایه‌های مردم از حجم بالایی برخوردار نبوده و آن‌ها با سرمایه‌های اندک قابلیت ورود به بخش‌های مختلف سرمایه‌گذاری غیر از بانک‌ها را ندارند.

۲. ذهنیت و نوع نگرش به سرمایه‌گذاری

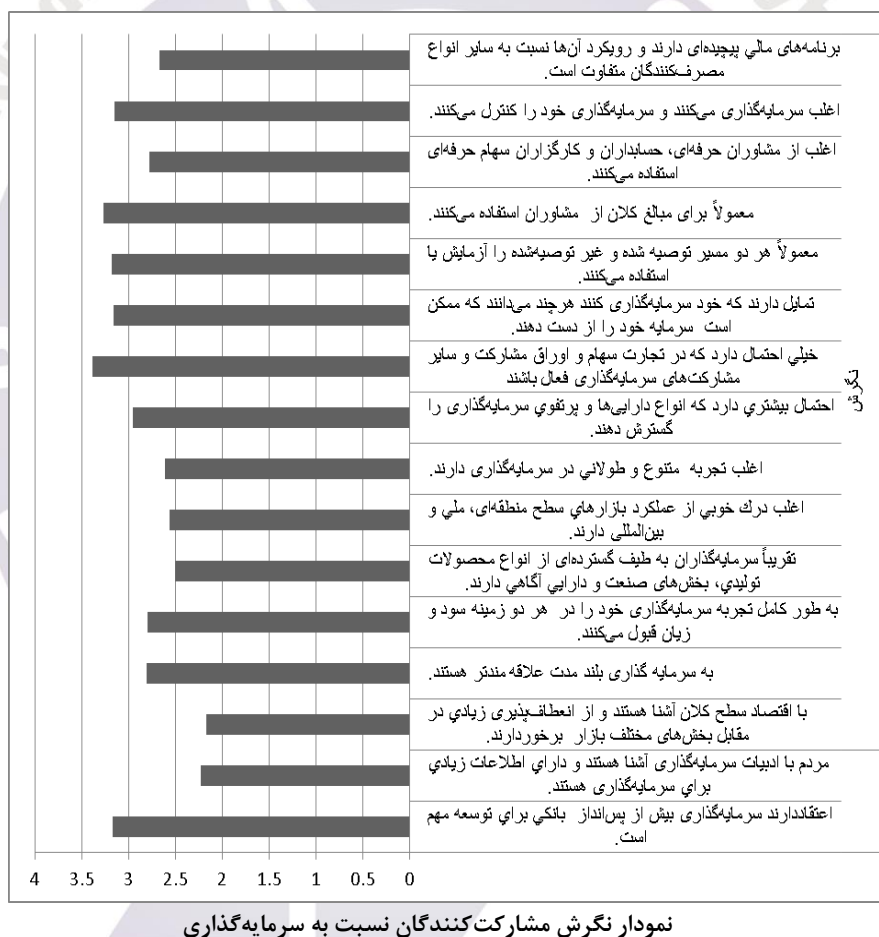
اغلب مشارکت‌کنندگان در سطح متوسطی اعتقاد دارند که سرمایه‌گذاری بیش از پس‌انداز برای توسعه استان مهم است، ۳۰ درصد از پاسخگویان با این گزینه موافق هستند، ۲۲ درصد نیز مخالف هستند. این امر حاکی از دو نمایی توزیع است. به نظر می‌آید، در زمینه دانش و اطلاعات نظرات مشارکت‌کنندگان در دو آیت "با ادبیات سرمایه‌گذاری آشنا هستند و دارای اطلاعات زیادی برای سرمایه‌گذاری هستند"، و "با اقتصاد سطح کلان آشنا هستند و از انعطاف‌پذیری زیادی در مقابل بخش‌های مختلف بازار برخوردارند" حاکی از آن است که سرمایه‌گذاران از دانش و اطلاعات کافی در زمینه سرمایه‌گذاری آشنا نیستند. در بررسی بیشتر می‌توان گفت که نزدیک به ۷۰ درصد از مشارکت‌کنندگان معتقدند که سرمایه‌گذاران با ادبیات سرمایه‌گذاری نزدیک و آشنایی آن‌ها با اقتصاد سطح کلان کم است. همین امر باعث شده که در آیت‌هایی چون درک سرمایه‌گذاران از عملکرد بازار و گروه‌های مصرف اطلاعات کافی نداشته باشند و به نظر مشارکت‌کنندگان در دانش و اطلاعات سرمایه‌گذاران از بازار سطح منطقه‌ای نقصان اساسی پدید آید. یکی از راه‌های جبران کمبود اطلاعات، استفاده از مشاوران و برنامه‌ریزان و حسابداران حرفه‌ای است. در همین زمینه یافته‌ها نشان می‌دهد که سرمایه‌گذاران در مبالغ کلان از متخصصان استفاده می‌کنند؛ اما اعتقاد دارند که این استفاده در سطح متوسط و پایین‌تر است که به نظر این امر بیشتر ناشی از شرایط کمبود مشاور متخصص نشأت می‌گیرد تا فقدان علاقه سرمایه‌گذار از مشاوران.

در سه آیت "به سرمایه‌گذاری بلندمدت علاقه‌مندتر هستند"، "اغلب درک خوبی از عملکرد بازارهای سطح منطقه ای، ملی و بین‌المللی دارند" و "احتمال بیشتری دارد که انواع دارایی‌ها و پرتفوی سرمایه‌گذاری را گسترش دهند" اغلب

مشارکت‌کنندگان معتقدند که سرمایه‌گذاران دارای نگرشی بلندمدت‌تر و دارای تجربه در زمینه سرمایه‌گذاری هستند و احتمال دارد که پرتفوی خود را افزایش دهند. در این سه مورد عمدتاً نگرش نسبتاً متوسط و بالاتر است.

آیتم‌هایی که به‌طور کامل تجربه سرمایه‌گذاری خود را در هر دو زمینه سود و زیان قبول می‌کنند تمایل دارند که خود سرمایه‌گذاری کنند هرچند می‌دانند که ممکن است سرمایه خود را از دست دهند معمولاً هر دو مسیر توصیه‌شده و غیر توصیه‌شده را آزمایش یا استفاده می‌کنند ناظر بر میزان ریسک‌پذیری سرمایه‌گذاران است مشارکت‌کنندگان در خصوص این آیتم‌ها عموماً عقیده دارند که سرمایه‌گذاران در سطح متوسطی خطرپذیرند و این امر شاید ناشی از این امر باشد که فضای کسب‌وکار خود سرمایه‌گذاران ریسک‌پذیر را گزینش می‌کند

آیتم‌های اغلب سرمایه‌گذاری می‌کنند و سرمایه‌گذاری خود را کنترل می‌کنند و برنامه‌های مالی پیچیده‌ای دارند و رویکرد آن‌ها نسبت به سایر انواع مصرف‌کنندگان متفاوت است ناظر بر تداوم سرمایه‌گذاری هست مشارکت‌کنندگان عموماً اعتقاد دارند که سرمایه‌گذاران در سطحی بیش از متوسط سرمایه خود را کنترل می‌کنند اما به نظر برنامه مالی پیچیده‌ای برای موضوع ندارند و رویکرد دقیق‌تری نسبت به انواع مصرف‌کنندگان ندارند.

ریسک‌پذیری و سرمایه‌گذاری

ریسک‌پذیری یکی از مهم‌ترین پیش‌نیازهای اقدام به سرمایه‌گذاری در تولید ویکی از اهداف ضمنی طرح پژوهشی حاضر است. آگاهی از وضعیت ریسک‌پذیری در میان سرمایه‌گذاران و سایر مشارکت‌کنندگان در نمودار زیر نشان داده شده است.

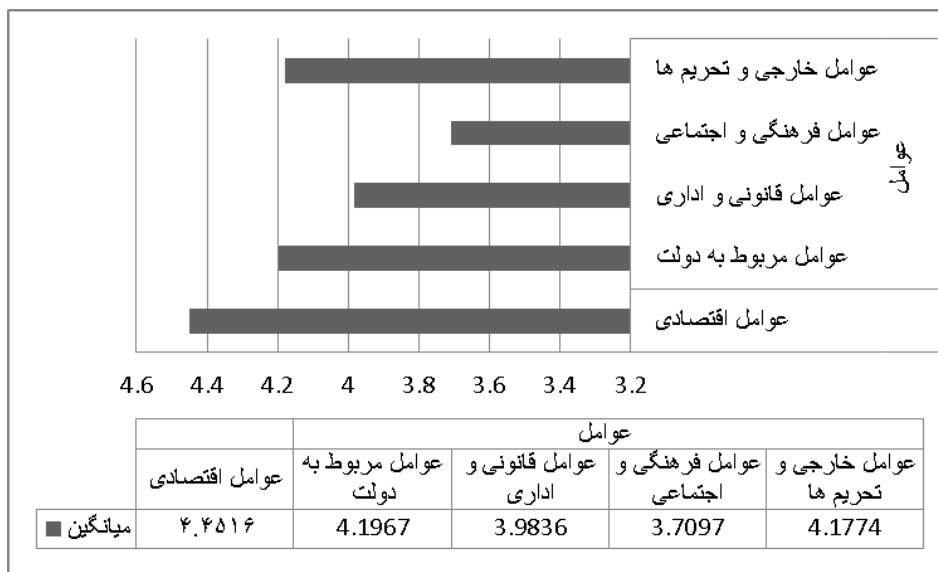
نمودار نگرش مشارکت‌کنندگان نسبت به ریسک‌پذیری

عوامل مؤثر بر سرمایه‌گذاری

یافته‌های حاصل از سنجش نظرات مشارکت‌کنندگان در زمینه عوامل مؤثر بر فضای سرمایه‌گذاری در خصوص عوامل اقتصادی، حاکی از آن است که عوامل اقتصادی بیش از ۹۰ درصد در سطح خوب و بسیار خوب مؤثر هستند و کمتر از ۱۰ درصد تأثیرات عوامل اقتصادی را در سطح متوسط و پایین‌تر ارزیابی کرده‌اند و میانگین تأثیرات عوامل اقتصادی بر سرمایه‌گذاری میانگین نظرات بالغ بر ۴,۴ از ۵ است، یعنی میزان بالایی از مشارکت‌کنندگان اعتقاد دارند که عوامل اقتصادی بر سرمایه‌گذاری مؤثر است. در خصوص عوامل مربوط به دولت نزدیک به ۸۵ درصد از پاسخگویان تأثیر آن را در سطح زیاد و خیلی زیاد ارزیابی کرده‌اند و تنها نزدیک به ۱۵ درصد تأثیر آن را در سطح متوسط و پایین‌تر ارزیابی کرده‌اند و از نظر عوامل فرهنگی و قانونی واداری نیز نزدیک به ۸۰ درصد مشارکت‌کنندگان در سطح زیاد و خیلی زیاد ارزیابی کرده‌اند و از نظر عوامل فرهنگی و اجتماعی، مشارکت‌کنندگان بر این باور هستند که عوامل فرهنگی با ۳۴ درصد در سطح متوسط و ۲۹ درصد در سطح زیاد و ۲۷,۴ درصد در سطح بالا ارزیابی کرده‌اند و میانگین نظرات تقریب ۳,۶ از ۵ است که کمی از نقطه میانی طیف یعنی ۳ بیشتر است؛ لذا تأثیر عوامل فرهنگی و اجتماعی در سطح متوسط و کمی بالاتر ارزیابی می‌شود. از نظر عوامل خارجی و تحریم نیز توزیع نظرات مشارکت‌کنندگان نشان می‌دهد که تأثیر آن در سطح خیلی زیاد با ۴۳,۵ درصد، زیاد با ۳۷ درصد و متوسط ۱۳ درصد ارزیابی شده است، و میانگین نظرات بالغ بر ۴,۳ است که ۰,۷ از ۵ یعنی انتهای طیف کمتر است؛ لذا مشارکت‌کنندگان عموماً اعتقاد دارند که عوامل خارجی و تحریم تأثیر بسیار بالایی بر فضای سرمایه‌گذاری در استان دارد. در بررسی مقایسه‌ای عوامل، میانگین‌ها نشان می‌دهد که عوامل اقتصادی و سپس عوامل خارجی و تحریم و عوامل مربوط به تولید بیشترین تأثیر را بر سرمایه‌گذاری از نظر مشارکت‌کنندگان دارد و عوامل فرهنگی و اجتماعی کم‌ترین تأثیر را دارند که هر چند این تأثیر نیز کمتر از حد متوسط نیست. لکن در کل می‌توان گفت که خوشه عوامل سیاسی تعیین‌کننده جو سرمایه‌گذاری هستند و عموماً تحولات اقتصادی تحت تأثیر عوامل سیاسی و عوامل فرهنگی نیز تشدیدکننده جو نامطلوب سرمایه‌گذاری است.

عوامل	N	Mean	Std. D	بسیار کم	کم	متوسط	زیاد	بسیار زیاد
عوامل اقتصادی	62	4.4516	.78254	1.6	-	8.1	32.3	58.1
عوامل مربوط به دولت	61	4.1967	.77071	-	3.3	11.5	47.5	37.7
عوامل قانونی واداری	61	3.9836	.92181	-	8.2	18.0	41.0	32.8
عوامل فرهنگی و اجتماعی	62	3.7097	1.04626	3.2	6.5	33.9	29.0	27.4
عوامل خارجی و تحریم‌ها	62	4.1774	.89670	-	6.5	12.9	37.1	43.5

جدول دیدگاه مشارکت‌کنندگان در زمینه عوامل مؤثر بر جو سرمایه‌گذاری

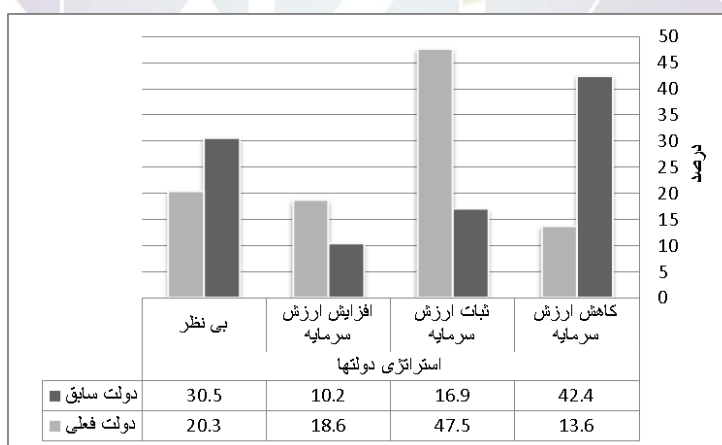

نمودار دیدگاه مشارکت‌کنندگان در زمینه عوامل مؤثر بر فضای سرمایه‌گذاری

استراتژی‌های دولت و سرمایه‌گذاری

یکی از عوامل تأثیرگذار در فضای سرمایه‌گذاری استراتژی‌های دولت است، که طبق اظهارات مشارکت‌کنندگان، استراتژی‌های دولت سابق بیشتر به کاهش ارزش سرمایه‌ها منجر گردیده تا افزایش آن‌ها. این در حالی است که استراتژی‌های دولت فعلی بیشتر با ثبات ارزش سرمایه‌ها همراه بوده است. به نظر مشارکت‌کنندگان، استراتژی‌های دولت فعلی برخلاف دولت سابق بیشتر در جهت ثبات ارزش سرمایه بوده و مقدار اندکی نیز به افزایش سرمایه منجر گردیده است. به نظر، هدف اصلی سرمایه‌گذار افزایش سرمایه است تا ثبات و کاهش؛ لذا در هر دو دولت، نتوانسته‌اند با استراتژی‌های خود بهبودی در شرایط سرمایه‌گذاری ایجاد نمایند.

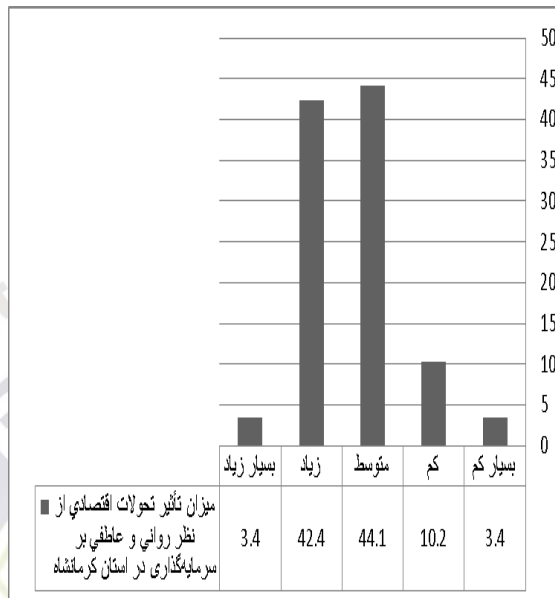
در یافته‌های کیفی از افکار مشارکت‌کنندگان در رابطه استراتژی‌های دولت فعلی چهار الگو بازسازی گردید که مربوط است به تغییر مثبت یا منفی در استراتژی و میزان امید به بهبود شرایط ناشی از این استراتژی که ویژگی‌ها و جزئیات هر کدام به شرح زیر است:

نمودار نظر مشارکت‌کنندگان در خصوص استراتژی دولت‌ها در قبال ارزش سرمایه

عوامل اقتصادی و سرمایه‌گذاری

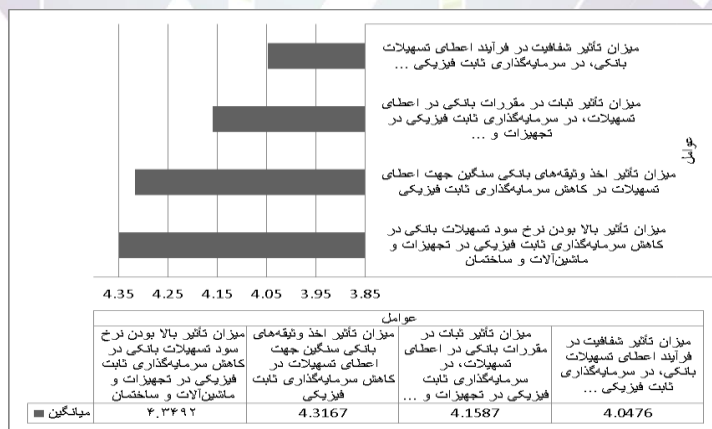
از نظر تأثیر عوامل اقتصادی بر فضای سرمایه‌گذاری، بیش از ۴۴ درصد مشارکت‌کنندگان، تأثیر آن را در سطح متوسط و ۴۲ درصد در سطح زیاد ارزیابی کرده‌اند. یعنی ۸۷ درصد از پاسخگویان آن را در سطح متوسط و زیاد ارزیابی کرده‌اند. لذا می‌توان گفت که تأثیر عوامل اقتصادی بیش از حد متوسط است.

نمودار نظر مشارکت‌کنندگان در خصوص میزان تأثیر تحولات اقتصادی بر سرمایه‌گذاری

عوامل مالی و بانکی

از نظر تأثیر عوامل بانکی، چهار آیتم در نظر گرفته شده است. در ۴ آیتم ۱- نرخ سود تسهیلات، ۲- نوع و میزان وثیقه، ۳- ثبات در مقررات بانکی و ۴- شفافیت در فرایند اعطای تسهیلات در نظر گرفته شده است. یافته‌های حاصل از ارزیابی نظرات پاسخگویان نشان می‌دهد که میانگین نظرات آنان در زمینه تأثیر نرخ سود تسهیلات سپس اخذ وثیقه‌های بانکی بیش از سایر آیتم‌هاست. این در حالی است که تأثیر هر ۴ آیتم حداقل در سطح زیاد ارزیابی شده است.

نمودار درصد توزیع نظرات مشارکت‌کنندگان در خصوص تأثیر عوامل بانکی و مالی بر سرمایه‌گذاری

- ۴- زمان‌بر بودن فرایند سرمایه‌گذاری، میزان سرمایه موردنیاز، هماهنگی و کیفیت تعامل بین دستگاه‌های مرتبط، ارائه خدمات مشاوره‌ای به سرمایه‌گذاران، فرایند حمایت از سرمایه‌گذار بعد از بهره‌برداری از پروژه و میزان کارآمدی اقدامات نهادهای اجرایی مرتبط با سرمایه‌گذاری به عنوان عوامل مؤثر بر روند سرمایه‌گذاری در استان کرمانشاه مطرح شده‌اند.
- ۵- نقش برخی از دستگاه‌ها مانند بانک‌ها، سازمان امور مالیاتی، سازمان بورس و اوراق بهادار، مرکز خدمات سرمایه‌گذاری و... در مقایسه با سایر دستگاه‌های دیگر پررنگ‌تر و برجسته‌تر ارزیابی شده است، لکن از نظر سطح عملکرد با بررسی نظر صاحب‌ه شونده‌گان پایین‌ترین عملکرد به ترتیب مربوط به مرکز خدمات سرمایه‌گذاری، سازمان بورس و اوراق بهادار، گمرک، سازمان تأمین اجتماعی، بانک‌ها، دستگاه‌های صدور مجوز، محیط زیست و سازمان امور مالیاتی بوده است.
- ۶- سرمایه‌گذاری از دیدگاه برخی از مشارکت‌کنندگان یک فعالیت حساس‌گرانه، از دیدگاه گروهی دیگر به عنوان یک حرکت ارزشی و از نقطه نظر برخی دیگر نیز به عنوان وسیله‌ای جهت رفع نیازهای روزمره به شمار می‌آید.
- ۷- پایین بودن میزان ریسک‌پذیری و پایین بودن ظرفیت تحمل مشارکت‌کنندگان به هنگام از دست دادن سرمایه که متأثر از عوامل گوناگون درونی از جمله وضعیت تأهل، جنسیت افراد و... و عوامل بیرونی چون میزان شفافیت بازار، ثبات قیمت‌ها، تورم و... همگی از عوامل تأثیرگذار بر وضعیت سرمایه‌گذاری استان کرمانشاه به شمار می‌آیند.

فهرست منابع

- برجیسین، افسانه (۱۳۷۷). عوامل مؤثر بر سرمایه‌گذاری خصوصی در ایران (۱۳۳۸-۱۳۷۴). پایان‌نامه کارشناسی ارشد اقتصاد، دانشگاه شیراز.
- حسین‌زاده بحرینی، محمد حسین (۱۳۸۳). عوامل مؤثر بر امنیت سرمایه‌گذاری در ایران. جستارهای اقتصادی، دوره ۱، شماره ۲، صص ۱۵۶-۱۰۹.
- حمصیان، منصوره (۱۳۷۴). پایه‌گذاری صنعتی در ایران و موانع آن پس از انقلاب. پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته اقتصاد، دانشگاه تهران.
- رهبر، فرهاد؛ مظفری خامنه، فرشید؛ محمدی، شاپور (۱۳۸۶). موانع سرمایه‌گذاری و تأثیر آن بر رشد اقتصادی در ایران. مجله تحقیقات اقتصادی، شماره ۸۱، صص ۱۱۱-۱۳۸.
- سعیدی، علی و زهرا میعاد (۱۳۹۰). بررسی موانع عمده سرمایه‌گذاری خارجی در ایران از دیدگاه سرمایه‌گذاران خارجی. پژوهشنامه اقتصادی، سال یازدهم، شماره دوم، صص ۱۸۱-۲۰۰.
- شاکری، عباس و فریدون سلیمی (۱۳۸۵). عوامل مؤثر بر جذب سرمایه‌گذاری در منطقه آزاد چابهار و اولویت‌بندی آن‌ها با استفاده از تکنیک ریاضی AHP. پژوهش‌نامه اقتصادی، شماره ۲۰، صص ۹۵-۱۳۰.
- طاهری، ابوالقاسم (۱۳۸۴). موانع جذب سرمایه‌گذاری خارجی در ایران، مجله پژوهش حقوق عمومی، شماره ۱۴، صص ۲۱-۵۴.
- میرکتولی، جعفر و مسعود مدانلو جویباری (۱۳۹۰). بررسی و شناسایی زمینه‌ها و فرصت‌های سرمایه‌گذاری در شهر (مطالعه موردی: شهر گرگان). اولین کنفرانس اقتصاد شهری ایران، مشهد، دانشگاه فردوسی مشهد.
- وفا، مهرداد؛ معمارزاده طهران، غلامرضا (۱۳۹۳). بررسی موانع توسعه سرمایه‌گذاری زیربنایی در کشور. مطالعات کمی در مدیریت، سال پنجم، شماره دوم، صص ۱-۱۴.
- Poirson Helen, (1998) "Economic Security, Private Investment and Growth in Developing Countries", IMF Working Paper WP/9814.
- Seruvatu, E. & T.K. Jayaraman (2001) "Determinants of private investment of Fiji", Economics department reserve Bank of Fiji, Working Paper.